

Ольга Троценко, Галина Гунда

Прикарпатський державний національний університет ім. В. Стефаника

**Удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього
вчителя іноземної мови початкової школи**

Постановка проблеми. На сучасному етапі свого розвитку початкова освіта в Україні зазнає значних змін, оскільки відбувається перехід від системи освіти, орієнтованої на передачу вчителем та засвоєння учнем певної суми знань до системи освіти, спрямованої на розвиток особистості учня. Слід також зазначити, що визнання на державному рівні доцільності запровадження іноземної мови у початковій школі актуалізувало проблему вдосконалення теоретичної бази і технологічного забезпечення підготовки вчителя початкових класів, зокрема вчителя іноземної мови початкової школи, як з огляду на зростання сучасних суспільних і особистісних вимог до педагогів, практичних потреб, так і необхідності переходу на кредитно-модульну систему навчання. Оновлення системи підготовки педагогічних кадрів для початкової ланки освіти передбачає включення в навчальний процес нових технологій, серед яких педагогічне моделювання може зайняти важливе місце.

Зв'язок з важливими завданнями. Завданням даного наукового пошуку є дослідження основних складових професіограми майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи та розгляд можливості застосування нових підходів (зокрема педагогічного моделювання) у підготовці сучасних педагогічних кадрів для викладання іноземної мови в початковій школі. Основою вищезгаданих завдань є державна програма "Вчитель", яка наголошує на модернізації системи підготовки педагогічних працівників. Основними складовими удосконалення підготовки педагогічних кадрів виділено оновлення змісту і форм їх професійної діяльності, розробка концептуальних засад модернізації змісту підготовки педагогічних

працівників з урахуванням вимог реформування системи загальної освіти та тенденцій розвитку європейського освітнього простору, поліпшення культурологічної, мовної (українська та іноземна мови), психолого-педагогічної, методичної, практичної підготовки з усіх педагогічних спеціальностей та підготовки вчителів початкових класів до викладання однієї з іноземних мов у початковій школі [4,с.1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій Серед публікацій з досліджуваної нами теми одні праці присвячені професійній майстерності майбутнього вчителя іноземної мови (Я.О.Черньонков, І.А.Зязюн, В.В.Радул, Е.В.Позднякова), інші торкаються саме методичної підготовки (Б.Бігич, К.Б.Авраменко, І.П.Бикова), деякі науковці досліджують проблему психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів (Л.О.Хомич, О.Є.Самойлов). Проте недостатньо вивченим залишається питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. Дана проблема є досить актуальною на даний час, оскільки особлива роль вчителя початкової школи полягає в тому, що від якості знань і умінь учнів, сформованих у початкових класах, залежить ефективність роботи загальноосвітньої і професійної школи. Слід також згадати і дослідження проблеми застосування методу моделювання у підготовці вчителів. На його ефективну роль як засобу, що забезпечує практичну спрямованість навчання вказували В.Г.Афанасьєв, Ш.Г.Ганелін, М.М.Скаткін та ін. Проблему використання методу моделювання в педагогіці досліджували А.Н.Дахін, О.М.Власенко, І.А.Зязюн, О.С.Березюк, та ін.

Метою даної статті є: Виявлення основних вимог щодо професійно-педагогічної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи та розглянути можливість застосування педагогічного моделювання у модернізації системи підготовки майбутніх учителів для початкової ланки.

Як відомо, у відповідності до вимог дидактики урок у початковій школі повинен враховувати передусім дані вікової психології, він має бути

науковим за характером змісту навчального матеріалу та засобами його засвоєння, враховувати специфіку предмета, що вивчається, вимоги держстандарту і чинної програми, забезпечувати єдність навчання, освіти, виховання і розвитку особистості. Зважаючи на ці вимоги, у загально-дидактичному плані урок іноземної мови у початковій школі повинен бути динамічним, цілеспрямованим, чітко розподіленим за часом, повинен містити взаємозв'язок навчальної діяльності з ігровою, поступовий перехід від співробітництва з учителем до самостійної роботи, мовленнєву спрямованість, комплексність, мотиваційне забезпечення іншомовної мовленнєвої діяльності учнів, опору на їх рідну мову [6,с.44]. Тож майбутній вчитель іноземної мови початкової школи повинен враховувати всі вищезгадані особливості навчання іноземної мови молодших школярів. Проте досить часто студенти не отримують належних теоретичних та практичних навичок.

Професійно-педагогічна підготовка студентів факультетів романо-германської філології класичних університетів зорієнтована на формування знань, умінь і навичок реалізації різноманітних функцій вчителя у роботі з учнями середніх і старших класів. Проте до її змісту не включені такі дисципліни як психологія і педагогіка молодшого шкільного віку, методика виховної роботи в молодших класах, методика навчання іноземної мови у початковій школі. З іншого боку, студенти, які навчаються на факультетах початкового навчання не приділяють достатню увагу вивченню власне іноземної мови. А вчитель, який не досконало володіє іноземною мовою не може дати достатню базу знань учневі.

За останні роки разом із базовою спеціальністю “Учитель початкових класів” розширилась підготовка майбутніх учителів за подвійною спеціальністю (англійська мова, трудове навчання, фізичне виховання, та ін.). Та в результаті відбувається значне розширення спеціалізації на фоні зменшення кількості годин, відведених на вивчення базових дисциплін. Крім цього,

студенти-майбутні вчителі початкової школи не отримують достатньої практичної підготовки . Це явище веде до зниження якості базової освіти вчителя іноземної мови початкової школи. Саме тому гостро постає питання модернізації педагогічної освіти, запровадження нових педагогічних технологій.

Та перш за все слід проаналізувати основні вимоги щодо вчителя іноземної мови початкової школи. На даний час це питання є дискусивним. Зокрема, Manuel Jimenez Raya (Universidad de Granada) стверджує, що вчитель іноземної мови початкової школи – це професійний творець висновків, який здобув хоча б мінімум методичних навичок, які може вчасно і доречно використовувати у процесі навчання. На основі аналізу методично-педагогічної літератури та проведеного опитування серед вчителів іноземної мови початкової школи Manuel Jimenez Raya виділяє наступні вимоги щодо педагогічної діяльності вчителів початкового рівня освіти: вчитель повинен знати структуру і особливості іноземної мови; володіти базовими принципами і технологіями комунікативного навчання; знати вікову психологію учнів; сприймати навчання/вивчення іноземної мови як комплексний інтерактивний процес; мати чітке уявлення щодо кінцевої мети навчання; співпрацювати з іншими вчителями початкової школи; створювати сприятливу атмосферу в класі; використовувати наочні засоби навчання; використовувати вірші, пісні, ігри, іграшки; запроваджувати навчальні технології які поєднують декілька видів роботи [5,с.4-8].

На основі дослідження російських педагогів (Ю.П.Вавилов, В.А.Кан-Калик, Н.В.Кузьміна та А.К.Маркова) щодо загальної структури професійно важливих якостей вчителя виділено наступні вимоги щодо вчителя початкових класів: спрямованість на педагогічну діяльність саме з молодшими школярами; професійна підготовка, зорієнтована на програму навчання в початковій ланці; вміння викладати навчальний матеріал в простій, доступній для молодших школярів формі; яскраве образне мислення;

знання вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів; педагогічна інтуїція; схильність до ігрових методів навчання [3,с.3].

В свою чергу О.Б.Бігич на основі аналізу професійної діяльності вчителів іноземних мов, проведеного Н.В.Язиковою, окреслює наступну структуру професійної діяльності вчителя іноземної мови початкової школи:

1. професійні знання

– *предметні методичні* (знання основних методичних категорій і закономірностей їх функціонування; історії методики викладання іноземних мов у початковій школі; сучасних вітчизняних і зарубіжних методичних напрямків; знання концептуальних систем навчання іноземних мов молодших школярів; можливостей використання сучасних засобів навчання; Знання особливостей системи і процесу іншомовної освіти молодших школярів)

– *процедурні* (знання про доцільну послідовність дій учителя й учнів, спрямованих на досягнення висунутих на уроці завдань)

– *методологічні* (знання етапів і методів наукового дослідження іншомовної освіти молодших школярів; знання способів критичного аналізу фахових наукових джерел; технології проведення різного роду досліджень та експериментів)

2. професійні навички й уміння (практичні, технологічні , дослідницькі);

3. професійно-педагогічна спрямованість (система стійкого ставлення вчителя до себе як суб'єкта професійної та мовленнєвої діяльності, інтересу до професійної діяльності та сукупністю особистісних якостей учителя) [1,с.81-85].

Тож, як бачимо, погляди науковців щодо професіограми вчителя іноземної мови початкової школи досить схожі. Проте тільки оновлені методи навчання можуть забезпечити підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів для початкової школи.

На сьогодні відкритим залишається питання про основні тенденції щодо професійно-педагогічної освіти майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. Зокрема О.Б.Бігич та О.Ф.Бондаренко виділяють наступні напрямки : орієнтація освіти на особистість студента; культуровідповідність освіти; орієнтація на рефлексію та інновації у професійній діяльності вчителя; розширення спеціалізацій професійної освіти вчителя іноземної мови; білінгвальність освіти студентів; освітня автономія студента в умовах безперервності та наступності професійно-педагогічної освіти; інтеграція навчальних курсів з метою формування у студентів білінгвальної професійної компетенції [2,с.18].

Враховуючи вищезгадані тенденції, слід звернути увагу і на метод педагогічного моделювання. Адже формування творчого, кваліфікованого педагога найефективніше може бути здійснено тільки тоді, коли майбутній вчитель ще навчаючись у вищому навчальному закладі буде поставлений в умови, подібні до реальної професійної діяльності в початковій школі. Майбутній педагог повинен вміти передбачити поведінку та реакцію учнів молодшого шкільного віку на ту чи іншу ситуацію або інформацію. Метод педагогічного моделювання є одним із найефективніших методів, який готує майбутніх педагогів до співпраці з учнями.

Моделювання ґрунтується на заміні конкретного об'єкта дослідження (оригіналу) іншим подібним до нього (моделлю). Модель є конструкцією, зразком будови певного об'єкта або ділянки дійсності, структурою, формально-логічною побудовою, що слугує аналогом реального об'єкта (оригіналу). До основних ознак моделі відноситься її здатність відображати предмети і явища об'єктивного світу, їхній закономірний порядок і структуру. Методистами запропоновано три рівні цілеспрямованого використання моделювання: як методу наукового пізнання, як засобу навчання та як навчальної дії. Акцентується також існування в системі професійної освіти двох аспектів моделювання: моделювання змісту професійної освіти, який

мають засвоїти студенти, та моделювання як навчальна дія (засіб), без якого унеможлиблюється повноцінна освіта [1,с.78].

Усвідомлення ефективності використання моделювання у навчально-виховному процесі спонукало дослідників до визначення деяких дидактичних, виховних та гносеологічних функцій навчальних моделей (Н.Д.Буренін, В.В.Давидов, Н.В.Кузьміна, В.О.Штофф та ін.), а саме: (1) моделювання –це зміст, метод пізнання, навчальна дія та засіб для повноцінного навчання; (2) навчальна діяльність більш усвідомлена та продуктивна завдяки розумінню сутності моделі та моделювання; (3) зв'язок вмінь моделювання з розумовими операціями: аналогією, порівнянням, аналізом, синтезом, узагальненням тощо; (4) моделювання залучає до дослідницької діяльності; (5) сприяє формуванню наукового, діалектико-матеріалістичного світогляду; (6) використання моделей у якості управління формуванням розумових дій; (7) ілюстративна, трансляційна, пояснювальна, передбачувальна функції тощо [7,с.64].

Висновки. На підставі проведеного нами аналізу основних складових структури вимог до вчителя іноземної мови початкової школи слід виділити наступні основні чинники: досконале знання структури та особливостей іноземної мови; методичні знання; обізнаність у віковій психології; обізнаність у новітніх технологіях навчання; відповідні особистісні якості; наявність відповідних професійних якостей. Для удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови для початкової школи перспективним може бути використання методу педагогічного моделювання, який наближує до реальних умов праці з молодшими школярами. У перспективі вважаємо за доцільне розробку технології удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи за допомогою педагогічного моделювання.

Список літератури

1. Бігич О.Б. Методична освіта майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи/ Київський національний лінгвістичний ун-т. – К.:ВЦКНУ, 2004.–273с.
2. Бондаренко О.Ф., Бігич О.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови для початкової школи// Іноземні мови.–2002.– №4.–с.48–49.
3. Вавилов Ю.П. Задачи, пути и средства совершенствования профессиональной подготовки учителей начальных классов на современном этапе//http://www.yvspu.yar.ru/vestnik/pedagoka_i_psichology/5-3/.
4. Державна програма “Вчитель”//<http://www.mon.gov.ua/education/higher>
5. Manuel Jimenez Raya. Towards Teaching Skills Profile of the Primary Foreign Language Teacher//
<http://www.ioe.stir.ac.uk/lingua/yr1outcomes/raya1.htm>
6. Роман С.В. Структура і зміст уроку іноземної мови у початковій школі// Іноземні мови.–2004.– №2.–с.44–49.
7. Савченко Г.О. Теоретичні питання використання засобів моделювання у навчально-виховному процесі// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту.–2004.–№19.–с.63–68.